

Kunstnerens Univers

Kunsten og malerne i Odsherred
Et Inspirationsmateriale

INDHOLDSFORTEGNELSE

TIL LÆREREN: HVORDAN BRUGES MATERIALET?	3
INDLEDNING	4
Odsherred og Odsherredsmalerne	
Livet og kunsten i 1930'erne	
TEMA 1	6
Lyset, mørket og stemning	
TEMA 2	7
Kunstens fortællinger	
TEMA 3	9
Øje på farverne	
TEMA 4	11
Symbolik- Gå på jagt efter værkets tema	
TEMA 5	12
Kast dig ud i kunsten – Find din stil	
ORDLISTE OG LITTERATURLISTE	15

Forsidebilleder:

Lauritz Hartz: Parti fra Ordrup Næs, 1947. Odsherreds Kunstmuseum.

Kaj Ejstrup: Høstlandskab 1946. Odsherreds Kunstmuseum.

Ellen Krause: Barn i seng, u.å. Odsherreds Kunstmuseum.

TIL LÆREREN: HVORDAN BRUGES MATERIALET?

Kunstnerens Univers er et tematisk inspirationsmateriale målrettet mellemtrinnet. Materialet kan bruges i forbindelse med et selvaktiverende besøg på Odsherreds Kunstmuseum, som forberedelsesmateriale i forbindelse med et undervisningsforløb på museet eller i forbindelse med klasseundervisning.

Materialet har til formål at:

- Levendegøre den lokale kunst- og kulturhistorie med fokus på Odsherredsmalernes kunst og samtid.
- Give eleverne et indblik i Odsherreds unikke og skiftende landskab og lokalkultur og hvordan kunstnerne har brugt naturen og hverdagen som inspirationskilde.

Materialets struktur og pædagogisk greb

Materialet indledes med en kort kulturhistorisk introduktion til Odsherredsmalerne efterfulgt af fem temaafsnit, som præsenterer elever for forskellige emner inden for kunstens verden med afsæt i Odsherredsmalernes værker. Hvert temaafsnit indeholder kreative iagttagelsesaktiviteter, som understøtter elevernes forståelse af kunstbegrebet, kunstens udtryksformer og den kreative proces. Til sidst i materialet findes en ordliste. Ordene i ordlisten er i materialet markeret med (*).

Materialets metoder kan eleverne også tage med sig, når de skal opleve kunst og visuelt materiale i andre sammenhænge. Eleverne får mulighed for at arbejde med en række forskellige kompetenceområder fra den basale billedkunstanalyse til historisk perspektivering og kreativ produktion. De forskellige temaafsnit kan bruges enkeltvis eller i et længere forløb. Materialet understøtter flere videns- og færdighedsmål for mellemtrinnet og kan bruges tværfagligt i forbindelse med undervisning i dansk, billedkunst og historie.

Rigtig god fornøjelse!

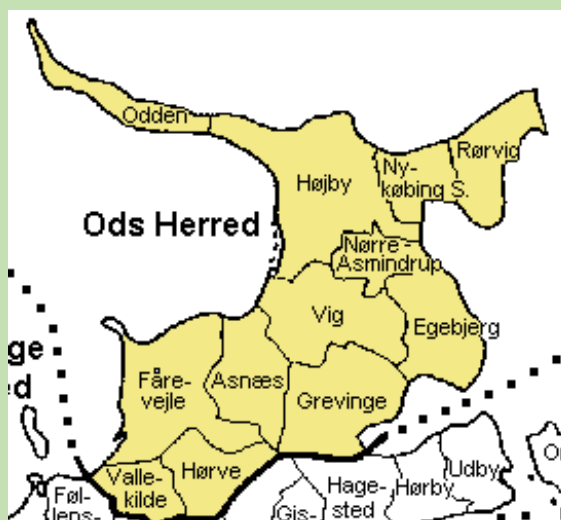
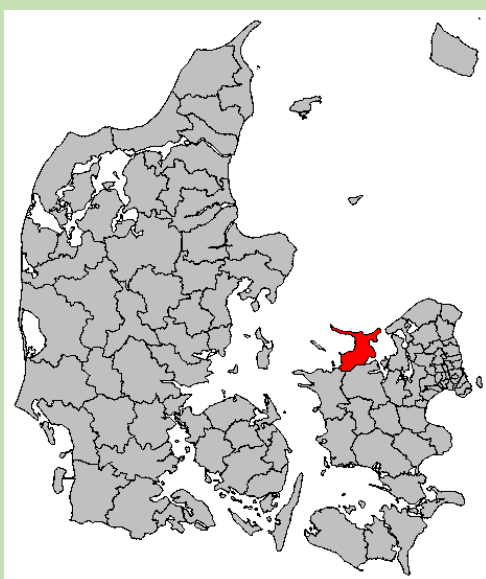
INDLEDNING

Odsherred og Odsherredsmalerne

I dette hæfte kan du lære om Odsherredsmalerne og deres kunst. Samtidig kan du sætte fantasien i gang med nogle sjove og kreative opgaver.

Opgaverne får jer til at opleve malerierne på forskellige måder. Der er ikke noget, der er rigtigt eller forkert! Det vigtigste er de tanker og indtryk, I får, når I kigger på malerierne. De har nemlig meget at fortælle dig.

Odsherred er et område, der ligger i den nordvestlige del af Sjælland og er bl.a. kendt for sine flotte landskaber og meget specielle lys. Det er et landskab, som har inspireret mange kunstnere gennem tiden.

På Odsherreds Kunstmuseum i Asnæs kan man bl.a. opleve mange landskabsmalerier og portrætter malet af kunstnere fra *kunstnerkolonien*^{*}, de hedder Odsherredsmalerne.

Odsherredsmalerne¹ var en gruppe af unge kunstnere. De var alle sammen født i starten af 1900-tallet, og de kendte hinanden fra Kunstakademiet i København. I starten af 1930'erne rejste to af dem – nemlig Kaj Ejstrup og Karl Bovin – væk fra studierne og storbyen og endte i Odsherred. De blev meget begejstret for områdets helt særligt lys, landskab, og lokalkultur. Inden længe forlod de København og flyttede til Odsherred. Flere af deres studiekammerater var med på ideen. De flyttede også eller kom på meget lange besøg hos de andre, der boede der. Odsherredsmalerne levede af at male og de fandt deres inspiration i landskabet og hverdagslivet, omkring det sted de boede.

¹ Til Læreren: Gruppen omfattede foruden Bovin og Ejstrup, Lauritz Hartz (1903-87), Viggo Rørup (1903-71), dennes hustru Ellen Krause (1905-1990), Victor Brockdorff (19121-92), Ernst Syberg (1906-81), Povl Christensen (1909-77), Alfred Simonsen (1906-35), Ole Kielberg (1911-85), Søren Hjort Nielsen (1901-83) og Birthe Bovin (1906-80).

Livet og kunsten i 1930'erne

De unge Odsherredsmalere. Forrest fra venstre Ernst Syberg, Kaj Ejstrup, Karl Bovin og Victor Brockdorff. Bagved fra venstre hustruerne Amy Bovin, Helga Klitbæk og Grethe Brockdorff.

Livet i 1930'erne var en hård tid for mange. Danmark var i økonomisk krise, der bevirkede, at mange var arbejdsløse. Det ramte især dem, der i forvejen var fattige, f.eks. dem der arbejdede på fabrik i storbyerne, og dem der ikke havde så meget jord at dyrke på landet. For Odsherredsmalerne var et nyt liv ud i naturen også svaret på mange af hverdagens *vanskeligheder** i storbyen. I starten lejede de sig ind i ældre huse og forladte *husmandssteder** i Odsherred, som var billige at bo i. Flere af kunstnerne købte deres boliger efter et par år og levede i Odsherred resten af deres dage. I Odsherred havde de tid til at lave deres kunst og blive inspireret af naturen og hverdagen.

I starten af 1900-tallet og frem var der mange spændende eksperimenter i gang i kunstens verden. Kunstnere eksperimenterede med farver, former og materialer på helt nye og uventede måder. Odsherredsmalerne ville gerne tilbage til en mere *naturalistisk** og *figurativ** måde at male på. De malede enkle billeder af landskabet og hverdagen, billeder som helt almindelige mennesker kunne genkende og forstå.

TEMA 1

Lyset, mørket og stemning

Odsherredsmalerne malede landskabet forår, sommer, efterår og vinter. I starten brugte de mange mørke farver i deres malerier og blev derfor ofte kaldte for mørkemalere. Med tiden blev mange af deres værker mere lyse. De var alle optaget af tre ting i deres malerier:

- **Lyset** (det flotte naturlige lys som solen, havet giver i kombination med landet og skyerne)
- **Livet** (det helt almindelige stille og enkle liv på landet)
- **Landskabet** (bakker, dale, kyst, hede, marker, små gårde og husmandssteder)

Karl Bovin: Ordrup Mølle, 1930. Odsherreds Kunstmuseum.

Karl Bovin: Landevej gennem kornmark, 1945. Odsherreds Kunstmuseum.

Opgave

Arbejd hver for sig.

- 1) Kig på og sammenlign de to værker. Kig på farverne, lyset og den måde de er malet på. Hvordan er de forskellige fra hinanden? Skriv mindst tre stikord.
- 2) Vælg ét af værkerne ovenfor ved at lægge en hånd over det andet.
 - a. Kig godt på billedet.
 - b. Hvorhenne på din krop mærker du maleriet eller sagt på en anden måde, hvorhenne på kroppen ville du sætte det (fx hjertet, maven, hovedet, benene, armene, fødderne) - Hvorfor lige der?
 - c. Skift billedet og prøv igen! Havde du en anden oplevelse?
- 3) Snak om dine oplevelser på holdet.

EN "SELVFORKLARENDE" KUNST

Odsherredsmaleren Karl Bovin sagde følgende om den kunst, som Odsherredsmalere ville skabe:

"Vi opgav konditoriet og begyndte at bage grovbrød af det lokale mel... Vi ville lave gode billeder, som alle og enhver kunne forstå. En selvforklarende kunst..."

Hvad tror du Karl Bovin mener? Tal om citatet sammen på holdet!

TEMA 2

Kunstens fortællinger

Mange af Odsherredsmalernes malerier tog både udgangspunkt i Odsherreds smukke natur og kunstnerens hverdag. De fanger små øjeblik, som giver os en idé om deres hverdag. Det kan være sjovt at forestille sig hvad der f.eks. skete lige før eller efter det vi ser på billedet.

Nu skal du prøve at fortælle historien. Kun fantasien sætter grænser!

Viggo Rørup: *Hjemme hos Rørup og Krause, Rødvinselskabet*, 1967. Odsherreds Kunstmuseum

Victor Brockdorff: *Cyklister*, 1935. Odsherreds Kunstmuseum.

Opgave

Arbejd hver for sig.

Kig på de to malerier af Odsherredsmalerne Viggo Rørup og Victor Brockdorff.

Vælg et af malerierne.

- 1) Kig godt på værket. Hvad kan du se?
- 2) Hvad sker der i forgrund, mellemgrund og baggrund*? Hvor drages dit blik hen?

Lav din egen historie om værket og skriv den ned. Begynd historien med en af følgende sætninger:

- Forleden dag gik jeg en tur. Ved I, hvad der skete?
- Det var en mærkelig dag. Jeg havde lige
- Jeg sad i mine egne tanker og pludselig

Læs historien højt for resten af klassen.

Opgave

Arbejd sammen i grupper.

Rollespil! Vælg hver især at være en af nedenstående personer. (Tag evt. udklædning på, hvis det er muligt). Fortæl om malerierne over for de andre i gruppen, som om I var den person. Hvad tror du, at personen ville sige om malerierne?

- En turist i Odsherred Beklædning: fx solbriller, solhat, hawaiiiskjorte.
- En bonde i Odsherred Beklædning: fx arbejdstøj
- En fra storbyen Beklædning: fx kasket
- En kunstskole/kunstformidler Beklædning: fx briller, kjole, lille hat
- Find evt. på flere

FEST OG FARVER I GODT SELSKAB!

Odsherredsmalerne var rigtig gode venner. De boede tæt på hinanden og besøgte tit hinanden. Flere af dem spillede på et instrument, så de spillede meget musik sammen. De kunne også godt lide at feste og snakke om kunst. De malede hver for sig, men nogle gange kunne de næsten blive i tvivl om, hvem der havde malet det pågældende maleri. Her er et portræt malet af Viggo Rørup af Karl Bovin, der spiller på fløjte.

TEMA 3

Øje på farverne

Odsherredsmalernes malerier ligner ikke virkeligheden på en prik - ligesom på et fotografi. De malede nogle gange landskabet som flader af farver og brugte små enkelte penselstrøg til at male detaljer som f.eks. blomster eller græs. Disse flader, farver og penselstrøg genkender vi som bakker, dale, kyst, huse, blomster og korn, der bølger i vinden.

Farverne, som de brugte var ikke altid helt som dem, vi umiddelbart ser i landskabet. Nogle gange blev de valgt for at give en bestemt stemning i maleriet.

Opgave

Arbejd sammen to og to.

Prøv at analysere malerierne på side 10 ved hjælp af farvecirklen og svar på spørgsmålene nedenfor for hvert værk.

Kig på de to kunstværker her på siden. I den ene er der flere komplementærfarver, der lægger sig op ad hinanden, og i den anden har kunstneren brugt mange nabofarver.

Farvecirklen

På farvecirklen kan du se grundfarverne (rød, blå og gul) og blandingsfarver på hver side af dem. De farver, der ligger ved siden af hinanden i farvecirklen, kalder vi nabofarver eller *analoge farver*. Et maleri malet med nabofarver giver et roligt og harmonisk indtryk (F.eks. en solnedgang i gul, orange og rød).

Farver der ligger overfor hinanden kalder vi modsatte farver eller *komplementærfarver*. Et maleri, hvor komplementærfarver, ligger op ad hinanden, kan skabe bevægelse, energi og en spænding i billedet. Man taler også om farvernes "temperatur", dvs. om den er kold eller varm.

Kaj Ejstrup Husmandssted ved Skamlebæk, uden årstal.
Odsherreds Kunstmuseum

Lauritz Hartz: Parti fra Ordrup Næs, 1947. Odsherreds Kunstmuseum.

- 1) Hvad er maleriernes motiver (dvs., hvad er det de forestiller)?
- 2) Hvilke farver er der i hvert værk?
- 3) Hvor har maleren brugt komplementær farver? Hvor har han brugt nabofarver (brug evt. farvecirklen)?
- 4) Synes du, at der er bevægelse i billedet eller er det stille og i harmoni?
- 5) Hvilken stemning synes du, der er i de to billeder?
- 6) Prøv at forestille de to værker i nogle helt andre farver. Hvad vil det gøre ved værkernes stemning*?

MÆND OG KVINDER I KUNSTERKOLONIEN

Der var både mænd og kvinder i gruppen Odsherredsmalere. Flere af dem var gift med hinanden. Karl Bovin var faktisk gift to gange med en anden fra kunstnergruppen. Først med Amy Bovin og senere med Birthe Bovin. Det var ofte mændenes værker, som man hører mest om. Dengang havde manden bedre mulighed for at arbejde og gøre karriere. Kvinden havde et hjem og børn at passe på fuld tid eller ved siden af arbejdet. De kvindelige Odsherredsmalere malede ofte det, der var tæt på dem i hverdagen, (f.eks. børnene, hjemmet og haven).

TEMA 4

Symbolik- gå på jagt efter værkets tema!

Symbolik betyder brug af symboler, dvs. billeder til at repræsentere idéer eller begreber. Nogle gange kan man afsløre teamet i et kunstværk ved at gå på jagt efter symboler eller modsætninger i værket, og hvordan de forholder sig til hinanden.

Nedenfor er et maleri af Odsherredsmaleren Birthe Bovin. Prøv at se godt på maleriet. Kig på hvordan hun har malet de forskellige figurer i maleriet. Hvad tror du temaet kunne være?

Birthe Bovin: Hestevogn med forspand, uden årstal.
Odsherreds Kunstmuseum.

Opgave

Arbejd sammen to og to. Prøv at finde værkets tema ved at svare på spørgsmålene:

- 1) Kig på de forskellige figurer på maleriet. Hvad er forholdet imellem dem?
Prøv at finde et modsætningspar i værket. (fx mand-kvinde, liv-død, stærk-svag m.m.)
- 1) Hvordan ser manden på hestevognen ud? Hvad med kvinden ved vejkannten? Skriv to stikord ned for hver figur. Er der en spænding eller konflikt mellem objekterne i maleriet?
- 2) Hvilken historie tror du at Birthe Bovin vil fortælle os med sit maleri. Er der en skjult fortælling eller et budskab*, hvor hun har brugt symbolik? Hvis ja, hvad tror du, det er?
- 3) Prøv, at finde et ord eller en sætning, som beskriver værkets tema.

TEMA 5

Kast dig ud i kunsten - Find din stil!

Der findes mange forskellige måder at male på. Nedenfor kan du se to eksempler på, hvordan to forskellige kunstnere har malet landskabet i Odsherred i to forskellige perioder. Det første kunstværk er malet af Theodor Phillipsen i 1901 og hedder *Landevej ved Fårevejle*. Det viser en landevej i Odsherred. Han malede tidligere end Odsherredsmalerne. Det nederste maleri er malet af Odsherredsmaleren Karl Bovin i 1945 og forestiller også en landevej i Odsherred.

Opgave

Arbejd sammen to og to.

Kig på de to værker og sammenlign den måde de er malet på.

- 1) Kig på farverne, formerne og *penselstrøgene*. *
- 2) Hvordan er værkerne forskellige fra hinanden?
- 3) Hvilket værk ligner mere virkeligheden? Hvorfor?
- 4) Prøv at vise hinanden med kroppen og bevægelser, hvordan du mener kunstneren kunne have set ud, imens han malede.
- 5) Prøv at forestille dig, hvordan værkerne vil se ud, hvis de var malet i en helt anden stil.
- 6) Hvilket værk kan du bedst lide? Hvorfor?

Kast dig ud i Kunsten!

Arbejd hver for sig.

Nu er det din tur til at arbejde som kunstner og gå på jagt efter inspiration i naturen og hverdagen ligesom Odsherredsmalerne.

Find et sted i naturen, der betyder noget for dig. Stedet kan ligge langt væk eller tæt på.

- Det kan være et sted, som du har særlige minder om, eller hvor du bruger tid med venner eller familie.
- Det kan også være et sted, som du ikke kan lide!
- Stedet skal betyde noget for dig.

Skyd!

Tag maks. 3 billeder af dit sted

Tænk og skriv!

Skriv 5 linjer om dit sted i naturen på to forskellige måder

- *Beskriv med øjnene:* Beskriv dit sted i naturen helt konkret.
 - Hvad kan du se, mærke, høre, dufte?
 - Hvordan ser dit sted ud på de forskellige årstider?
- *Beskriv stedet med "hjertet" eller kunstnersjælen:*
 - Hvorfor har du valgt lige netop det sted?
 - Hvad betyder stedet for dig?
 - Er der noget særligt du kan huske fra stedet?
 - Hvordan har du det når du er på stedet?

Mal!

- Mal dit yndlingssted i din helt egen stil! Tag inspiration fra Odsherredsmalerne eller et helt andet sted fra.
- Du kan vælge at male stedet, så det ligner virkelighed eller vende virkeligheden på hovedet og vælge en helt anden stil.

Fremlæg!

- Fremlæg dit sted og dit værk for klassen

Eksempel:

Set med øjnene: Jeg har valgt min baghave. Her er der et gammelt æbletræ og en stor sten, som oprindeligt lå nede i jorden, men som blev gravet op fra haven så den har sin plads foran træet. Om sommeren er her meget grønt. Der er græs, bærbuske, vilde blomster og masser af ukrudt. Om vinteren er alle bladene væk så området er meget åbent, og man kan se nabohusene.

Set med "hjertet": Stedet er havens "hjerne". Når jeg kigger på stedet, får jeg følelsen af glæde, varme, ro og tryghed. Jeg forbinder stedet med hyggelige hverdagsbilleder med min familie. Den første sommer vi boede i huset, var der en fuglefamilie, som boede i fuglehuset på træet. Jeg har tit ligget på græsset og kigget op på de hvide skyer i en klar blå himmel.

ORDLISTE

- **Forgrund** - område der for beskueren er i den forreste del af maleriet
- **Mellemgrund** - område der for beskueren er mellem den forreste og den bageste del af maleriet
- **Baggrund** - område der for beskueren er den bageste i et maleri eller billede
- **Penselstrøg** – Kunstnerens strøg med en pensel mod lærredets underlag
- **Kunstnerkoloni** - gruppe kunstnere der har slået sig ned eller opholder sig et bestemt sted og arbejder sammen; nogle gange med fælles ideer om den kunst de vil lave
- **Vanskelighed** - Noget der er besværligt eller hårdt; en svær situation
- **Husmandssted** - Mindre landejendom oprindeligt med tilhørende jord
- **Naturalistisk** - (som malerstil) en stil, hvor kunstneren prøver at gengive virkeligheden på en nøjagtig eller overbevisende måde
- **Figurativ** - (som malerstil) Kunstnerne afbilder mennesker, genstande eller et andet på en genkendelig måde (man kan se hvad det er) [modsat: abstrakt]

LITTERATURLISTE

- 1) *På tur i kunsten nr. 1*. Eva Ormstrup Bentzen, Odsherreds Kunstmuseum 1999.
- 2) *På tur i Kunsten nr. 5* Margrethe Gybel, Odsherreds Kunstmuseum 2006.
- 3) *Modernisme midt i naturen*. Hardy Granhøj Jørgensen, Jesper S. Knudsen, Eva Pohl og Jon Vedel. Udgivet af Museum Odsherred og Odsherreds Kunstmuseum, 2013.
- 4) *Nøddeknækkere til samtidskunst*. Tine Seligmann, Dorthe Godsk Larsen, Claus Steenbech. 2008. 16 s., ill. udgivet i samarbejde med Skoletjenesten på Sjælland.
- 5) *Odsherredsmalerne. En kunstnerkoloni*. Gitte Valentiner. Odsherreds Kunstmuseum. 2004.

Kort over Odsherred: By Svend-Erik Christiansen (The map is made by Svend-Erik Christiansen) [GFDL (<http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>) or CC-BY-SA-3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>)], via Wikimedia Commons

KOLOFON

Tekst og redaktion: Birgitte Nørskov Skallerup, Museum Vestsjælland, Jesse-Lee Costa Dollerup og Kathrine Noes Sørensen, Museum Vestsjælland 2016.

Layout: Museum Vestsjælland, 2016.

Museum Vestsjælland - Skoletjenesten

Odsherreds Kunstmuseum

Rødhøj 11

4550 Asnæs

www.vestmuseum.dk

kunstmuseet@vestmuseum.dk

Kontakt og booking af undervisning på skole@vestmuseum.dk/ tlf. 41 37 92 53.